

НЕОМІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ В ПОВІСТІ-КАЗЦІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «МІСЦЕ ДЛЯ ДРАКОНА»

NEOMYTHOLOGICAL IMAGES IN YURI VYNNYCHUK'S STORY-TALE "A PLACE FOR THE DRAGON"

Медведчук О.П.,

orcid.org/0000-0002-6570-862X

*аспірантка кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті розглянуто неоміфологічну тематику та образність історично-фентезійної повісті-казки «Місце для дракона» Ю. Винничука. Визначено, що автор поєднує казковість, міфічність та глибоко філософський дидактичний підтекст, трансформує відомі міфологеми і витворює сучасний міф про дракона.

Доведено, що використані автором образи Полудниці та баби Дрімоти із української міфології надають повісті-казці виразно національного колориту. Наголошено, що основною міфологемою твору є суперечливий за своєю семантичністю образ дракона. Письменник у казці використовує символічну модель образу дракона, що укорінена в нашу національну міфологічну традицію, транслюючи первісні уявлення українців про дракона як могутню добру істоту, наділену чистим розумом, яка була оберегом, пов'язаним з водною та вогняною стихією. Автор відкидає нав'язані впливом християнської релігії таврування цього міфологічного персонажа, творчо переосмислює, пропускає крізь призму особистісного світобачення, тому образ дракона набуває нових індивідуально-авторських інтерпретацій.

З'ясовано, що Юрій Винничук наділяє свого дракона наївністю, добротою та щирою любов'ю до світу. Проте люди виявляються морально не готовими сприйняти добро в такому образі, тому чарівна істота приречена на загибель. Автор увиразнює прірву між людськими чеснотами і духовними характеристиками дракона, використовуючи антитектичні образи-символи метелика, що має семантику чистоти душі, наївності, й мухи, яка символізує паразитизм, беззмістовність і зло.

Визначено, що значну роль у казці відіграє міфологема води, яка тісно пов'язана із драконом, й так само як він може мати і життєдайну, і руйнівну силу. У творі представлені різні її іпостасі – озеро, річка, сльоза, дощ, гроза. Відповідно до контексту змінюється семантичне наповнення міфологеми води: захист, очищення, покарання. Використовує письменник також міфологему вогню, яка втілена в образах спеки, палючого сонця, багаття.

Ключові слова: неоміфологізм, міфологія, міфологема, дракон, трансформація, авторський неоміф.

The article considers the neomythological themes and imagery of the historical-fantasy story-tale «A Place for a Dragon» by Y. Vynnychuk. It is determined that the author combines fairy tales, mythicism and deeply philosophical didactic subtext, transforms well-known mythologisms and creates a modern myth of a dragon.

It is proved that the images of Poludnytsia and Baba Drimota from Ukrainian mythology used by the author give the story-tale a distinctly national color. It is emphasized that the main mythology of the work is the semantically contradictory image of the dragon. In the fairy tale the writer uses a symbolic model of the image of the dragon, rooted in our national mythological tradition, spreading the original ideas of Ukrainians about the dragon as a powerful good creature with a pure mind, that was a guardian and a talisman associated with the water element. The author rejects the branding of this mythological character imposed by the influence of the Christian religion, creatively rethinks, passes through the prism of personal view, so the image of the dragon acquires new authorial interpretations.

It is emphasized that Yuri Vynnychuk endows his dragon with naivety, kindness and sincere love for the world. However, people are not morally ready to accept good in this way, so the magical creature is condemned to die. The author emphasizes the gap between human virtues and the spiritual characteristics of the dragon, using antithetical images-symbols of the butterfly, which means purity of soul, naivety, and the fly, which symbolizes parasitism, meaninglessness and evil.

It has been determined that the mythology of water, which is closely connected with the dragon, plays a significant role in the tale, and can have both life-giving and destructive power. The work presents its various images – lake, river, tear, rain, storm. The semantic content of the mythology of water changes according to the context: protection, purification, punishment. The writer also uses the mythology of fire, which is embodied in the images of heat, sun, fire.

Key words: neomythologism, mythology, mythologism, dragon, transformation, author's neomyth.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Однією з ознак літератури межі ХХ–ХХІ ст. є протест проти будь-яких ідей і цінностей, насильно нав'язаних людству. Письменники, переосмислюючи минуле, створюють свою альтернативну істо-

рію, демонструють власне бачення усіх суспільних змін. Знайомих із традиційних сюжетів світової міфології героїв автори використовують у нових контекстах, надаючи їм нового семантичного наповнення та символічного значення. Дослідження новаторських поглядів на міфо-

логічні образи дозволяє глибше проаналізувати неоміфологізм як специфічне світоглядне явище, визначити головні ознаки, з'ясувати його місце та роль в сучасному літературному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До питання неоміфологізму звертається багато літературознавців ХХ–ХХІ ст. Серед них: Нямцу (форми і способи переосмислення традиційних сюжетів), І. Зварич (значення міфу у розвитку творчого мислення), Ю. Вишницька (міфологічні сценарії в сучасному художньому дискурсі), Я. Поліщук (феномен міфу в українському модернізмі), Творчість Ю. Винничука була темою наукових досліджень Р. Семківа, О. Романенко, Я. Голобородька, Д. Коваленко, Г. Левченко, в яких науковці частково розглядають поетику, проблематику, композиційні особливості, жанрову своєрідність, інтертекстуальність, часопростір творів. Повість-казка «Місце для дракона» ще не була окремим предметом ґрунтовного аналізу, що зумовлює **актуальність** нашої статті.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є дослідження повісті-казки Ю. Винничука «Місце для дракона» з погляду своєрідності авторського неоміфологічного світовідчуття. Реалізація мети передбачає визначення у казці основних міфологічних образів та їх детальний неоміфологічний аналіз.

Об'єктом дослідження є повість-казка Ю. Винничука «Місце для дракона».

Предмет дослідження – неоміфологічні образи у творі.

Практичне значення одержаних результатів та перспективи дослідження. Результати роботи можуть бути використані для подальшої розробки методології й методики міфопоетичного аналізу художніх творів, для глибшого вивчення творчості Ю. Винничука; у розробці курсів з теорії літератури, історії української літератури; написанні навчальних посібників, підручників, наукових робіт.

Виклад основного матеріалу. Література ХХ – початку ХХІ ст. характеризується поверненням до міфологічних тем та мотивів. Міфологія стає своєрідною призмою, крізь яку можна розглянути особливості суспільної поведінки. Неоміфологізм змінює ставлення до міфу та його реалізацію у художніх творах. Місце природи, що раніше панувала над людиною, займає цивілізація, яка часто виступає деструктивним началом, хаосом, де людина втрачає свою цілісність. Основними рисами неоміфологізму є моделювання авторами власних міфів; психологізм, поєднання реального та ірреального; зображення

внутрішньо-особистісних конфліктів, як проекції загубленості людини у навколишньому світі; іронія, пародія та абсурд.

У своїй історично-фентезійній повісті-казці «Місце для дракона» Ю. Винничук, використавши відомі міфологеми, елементи казкових сюжетів, витворює новий міф про дракона та його долю в жорсткому світі людей. У творі поєднано казковість, міфічність та глибоко філософський дидактичний підтекст.

Міфологічну складову казки письменник витворює уже з першого абзацу, вводячи до тексту український міф про русалку Полудницю, яка, за уявленнями нашого народу, блукала по нивах в обідній час і «... пильнувала, чи не зостався який сміливець на полі полудень дожинати, але не було нікого, бо добре відомо, що від Полудниці нічим не відкупишся і не відмолишся – махне серпом по шії, та й край» [2]. В слов'янській міфології є багато оповідей про полудень, оскільки основним заняттям людей влітку була праця на полях. Це були «раціональні звичасві вірування, які оберігали наших предків від виснажливої роботи, примушуючи правильно дозувати працю і відпочинок» [7].

Повір'я про сакральність полуденного і полуденного часу «сягають ще глибокої індоевропейської давнини, і зокрема відображені в Рігведі, де пов'язані з часовими табу» [6]. Вважалося, що половина дня – це міфічний час, в який активізуються надприродні сили та стають можливими містичні події. Однозначно, такі уявлення споріднені із загальною семантикою числа дванадцять, що символізує гармонію та порядок у всесвіті.

У казці Ю. Винничука саме ополудні князеві снилися «особливі сни» про «...переможні походи, руїни здобутих фортець, довгі вервечки полонених» [2]. Письменник створює абсурдну ситуацію, коли у снах – втілюються реальні бажання людини, а справжнє життя стає схожим на сон, без будь-якої діяльності та прагнення перетворити мрії на дійсність. Навіть навпаки – князь наказує нікому не тривожити його під час сну, аби не сполохати бажані марева.

Баба Дрімота – також персонаж із слов'янської міфології, який часто зустрічається в українських коліскових. Це дух сновидінь, який найчастіше в образі старенької бабусі насилає на людей сон [5]. Такі близькі українським віруванням міфологічні персонажі одразу надають повісті-казці виразно національного колориту.

Образ головного героя казки – дракона Грицька так само запозичений автором із міфології. Міфи про драконів характерні для усіх народів

світу, проте ставлення до цієї фантастичної істоти у різних етносах може кардинально відрізнятись, тому символіка її також неоднозначна. Дракон «символізує таїну життя, в якому переплетені добро і зло, життя і смерть, вічне і плінне. Його символізм має амбівалентний характер: він може бути солярним і місячним, чоловічим і жіночим, добрим і злим» [4].

Традиційно у міфологіях країн Далекого Сходу дракон вважається нейтральною істотою, яка символізує первісну могутність. В китайських міфах цей образ є одним із головних, втілюючи надприродну силу, яка необмежена моральними принципами й може бути як милостивою, так і руйнівною. У Китаї дракон є також символом мудрості, прихованого знання, сили, нескінченності, божественних змін і трансформації, ритмів природи, законів становлення [4].

Міфологія Середнього Сходу найчастіше асоціює дракона із хтонічною силою, хаосом, злом, яке треба побороити. Наприклад, у вавилонських, шумерських та єгипетських міфах верховні боги борються із драконами, щоб подолати хаос та відновити рівновагу в світі. Античні міфи розповідають про драконів-хранителів сакральних предметів: Колхідського дракона, який стереже золоте руно, Ісменійського дракона-захисника священного джерела бога війни Арея, дракона Ладона, що охороняє яблука безсмертя, найбільшу істоту в грецькій міфології Піфона, який оберігає дельфійського оракула. З цими чудовиськами, як і в міфах країн Середнього Сходу, б'ються боги чи герої.

У слов'янській міфології, в тому числі українській, образ дракона часто ототожнюється із образом змія. Беручи до уваги останні наукові розвідки, можна зробити висновок, що ставлення до дракона у нашій культурі також доволі неоднозначне. Як зазначає Таран Я., на українських землях «...сприйняття образу дракона не було однорідним, адже в цій істоті поєднувались водні, вогняні та небесні сили; він був медіатором між двома світами і мав багато різних функцій завдяки поєднанню частин різних тварин; був тісно пов'язаний з рослинами» [8].

Через таку семантичну неоднозначність образ дракона зазнав «...різночасових та різнохарактерних форм переосмислень, нашарувань, трансформацій. Але найчастіше у східнослов'янському міфологічному просторі драконіві відводилась роль доброї істоти, яка охороняла, була оберегом, належала нижньому світу, пов'язаному з водною стихією. В пізніший період під впливом християнської моралі образ дракона почав набувати негативних рис як втілення язичництва» [8].

Тобто початково ставлення до дракона в українській міфології було схожим до китайського. Його шанували, вважали оберегом, про що свідчать численні археологічні знахідки із зображенням змія, древні символічні малюнки на писанках. Проте з приходом християнства вектори були зумисно трансформовані, і дракон, як і все інше, що стосувалося етнічної віри нашого народу, отримав негативну символічну конотацію.

Образ дракона у світовій міфологічній системі тісно пов'язаний із образом змія та має різноманітну, іноді амбівалентну семантику. Він втілює надзвичайну силу, мудрість, поєднує небесне і земне, наділений фантастичними можливостями. Блаватська О. П. зазначає, що «...не раз слова «змії» і «дракон» були іменами, які давалися мудрецам, посвяченим адептам давнини... Змії символізував божественну мудрість і досконалість і завжди означав психічне відродження і безсмертя. А дракон був мудрістю хаосу» [1].

Однозначного негативного сприйняття, як ми уже з'ясували, надало цьому образу християнство, яке будь-які дохристиянські вірування асоціювало із злом та співвідносило дивовижну істоту із дияволом: «І сталась на небі війна: Михаїл та його Анголи вчинили зо змієм війну. І змії воював та його анголи, та не втрималися, і вже не знайшлося їм місця на небі. І скинений був змії великий, вуж стародавній, що зветься дияволом і сатаною, що зводить усесвіт, і скинений був він додолу, а з ним і його анголи були скинені» [8].

Юрій Винничук у повісті-казці «Місце для дракона» транслює первісні міфічні уявлення нашого народу про дракона, як світлої, наділеної чистим розумом істоти. Крім цього, письменник наділяє свого дракона наївністю, надзвичайною добротою та щирою любов'ю до всього у світі, особливо до рослин, що також співвідноситься із давніми віруваннями українців: «Дракон ще був зовсім молодий. Минуло вісім років, відколи він вилупився з яйця... Не було кому запікуватися ним та навчити драконячого способу життя, бідолаха навіть не знав, чим повинен харчуватися, і їв собі травичку, листячко, різні там ягідки, дикі яблука і груші...» [2]. А перед його печерою «...травичка зеленіє. Квіточки ростуть. Там ще й неабиякі квіточки!.. Там же справжнісінькі городні грядки! Як у людей – барвінок, мальви, рута» [2]. Познайомившись із пустельником, Грицько (саме так назвав його пустельник) навчився говорити, читати, почав писати вірші. Він нікому не робив зла і жив своїм тихим та спокійним життям.

Неодноразово у творі автор наголошує на віковій дракона – йому вісім років. У міфології це число має особливе значення, символізуючи втілення небесного і земного, появу чогось нового, а на індивідуальному рівні позначає геніальність та духовність конкретної особи, її рівновагу та гармонійність [3]. Всі ці якості однозначно втілені у драконів Грицькові, адже він став появою абсолютно нового та незвичного для того світу, оскільки був наділений відкритою душею і поетичним талантом, поєднуючи духовне, високе та одночасно земне.

Письменник надає дракону позитивних людських рис, натомість головні герої-люботинці: князь, його дочка Настасія, таємний радник мають душі, наповнені хитрістю, жорстокістю та лицемірством. Інші герої казки, окрім лицаря Лавріна, також уже забули, що таке справжня гідність та чесність. В цьому жорстокому і шаленому світі, де милосердя стало ознакою виродків, немає місця для такого дракона. Суспільство не готове взяти відповідальність за свою бездіяльність, не готове саме щось робити для свого щастя, тому перекладає всю провину на «миле створіння», яке не розуміє, чому воно повинне загинути.

Автор протиставляє людську душу і душу дракона, використовуючи при цьому антитетичні образи-символи метеликів і мух. Метелик, на відміну від дракона, у світовій міфології має доволі однозначне трактування, символізуючи чистоту, душу, безсмертя, воскресіння і переродження. В Китаї метелик був символом радості, тепла і літа.

Натомість міфологічне значення мухи пов'язане із її набридливістю, нечистотою, тому її основна символічна семантика – це паразитизм, беззмістовність, нечисть, зло і демонічність. В іранській міфології бог смерті Насу перетворювався на муху, а в скандинавській таку ж саму здатність приписували богові хитрості та обману Локи. Часто муха символізує моральне та фізичне деградування і фігурує у чорній магії.

Таке яскраве значеннєве протиставлення цих образів підсилює й увиразнює розрив між людськими якостями мешканців та гостей Люботина і духовними характеристиками дракона.

Метелики постійно з'являються там, де живе Грицько: «Довкола пурхали метелики» [2], вони сідають йому на носа, приходять до нього уві сні: «У снах я не раз був метеликом, пурхав серед квітів. Це були найсолодші сні» [2]. Такий тісний зв'язок із метеликами свідчить про чутливу і ніжну душу дракона з одного боку, а з іншого, з огляду на дуже коротке життя барвистокрилої комахи, про рокує йому недовге земне існування.

Муха дзижчить за вікном у князя, мухи заповнили простір шинку «Під веселим раком», сиділи на портретах князів, юрмилися над приїжджими та місцевими лицарями, що прибули здолати дракона. Усе князівство поринуло в атмосферу сну, нудьги та ліні, що також нагадує сонну муху: «Спокій і затишок панували в князівстві, і полудень став богом, якому хоч і молилися, проте жертву приносили зовсім маленьку, майже непомітну жертву, а в нагороду здобули нудьгу, котра, мов іржа меч, пороз'їдала душу люботинців, а що ті одвикли боронитися, запанувала вона безроздільно, викликаючи неймовірну лінь та розмореність» [2].

У творі Юрій Винничук показує, що людський світ перетворився на апатичну масу, яка веде беззмістовне існування, для якої хитрість, обман та жорстокість стали нормою. Поява в такому світі дракона одразу спровокувала бездумну інерційність, адже є закони, які чітко прописують, що його необхідно знищити. І всім байдуже, що у нього чиста душа, наповнена любов'ю, що зла він нікому не зробив. Люди, прикриваючись традиціями, намагаються перекинути вину за своє марне безбарвне існування на дракона, не розуміючи, що самі у цьому винні. Лише в кінці твору в своїх мареннях на могилах пустельника і дракона, князеві відкривається істина: «не від нього (дракона *авт.*) зло... Воно в нас самих» [2]. Проте вже занадто пізно, тому за свою підлість та нездатність протистояти своїй темній стороні, правитель розплачується спочатку докорами сумління, безсонням, нічними жахами, а згодом і життям.

Значну роль у казці відіграє міфологема води, яка тісно пов'язана з міфологемою дракона. Адже в міфах саме дракон часто виступає повелителем водної стихії, що проявляється у функціональній схожості цих образів – вода, як і дракон, теж може мати і життєдайну, і руйнівну силу.

У творі представлені різні іпостасі міфологеми води: озеро, річка, сльози, дощ, гроза. Доки Грицько був живим, вода має семантику прихистку, затишку, очищення, вона наділена виразно позитивними характеристиками – чиста, глибока і блакитна: «Посеред галявини світилося голубе око озерця» [2]. Така вода дарувала дракону задоволення, вгамовувала його головний біль, тобто тут відбувається актуалізація життєдайного начала водної стихії.

До другого помешкання дракона, яке знайшов йому пустельник, аби захистити від людей, треба було пройти через річку – тепер вода виконує захисну роль. Цікаво, що князь не зміг сам

перебresti через потік, що свідчить про його злі наміри. Грицько, виходячи на смертельний бій, переходить річку і втрачає її захист, прирікаючи себе на загибель.

Під час бою в оці дракона мерехтить сльоза, яка викликає у лицаря Лавріна раніше незнаний жаль та співчуття, усвідомлення абсурдності усього того, що відбувалося: «Я, той, хто ніколи не відчував жалості у бою, рубав сарацинські голови, наче капусту, розм'як, мов баба. Перед оком цього чудовиська... На біса я в це вв'язався? Навіщо мені князівна, котра ніколи мене не любитиме? Навіщо мені цей дивний дракон, який боронить перед лицарями свого живота, а мені підставляє око, вразити яке може й дитина? Що він мені злого вчинив? Оно жива й здорова Настасія виходить з печери... Все. Князівна врятована. Лишається тільки вбити змія, який не зробив їй нічого поганого» [2]. Справжній лицар не може убити невинного, саме тому гине дракон не від меча Лавріна, а від списа його джури, який так припав до душі князівні. Вода-сльоза набуває в цьому контексті здатності очистити душу, показати істину, відкрити справжні почуття та внутрішню суть людини.

Зі смертю дракона міфологема води змінює свою конотацію, набуваючи похмурих характеристик: «дрібний дощ-січенець моросив безперестанку, і тривала сльота перетворила дороги в місиво», «пронизливий холод пробирав до кісток», «дощ лив і лив». А спокійне і чисте озеро, в якому так любив купатися дракон, перетворилося в зловісну водойму: «Озерце пінилося, наче відьомське вариво, виступало з берегів, женучи на всі боки темно-жовті потоки здичавілої води. Скоро вся галявина заклекотіла і затанцювала в шаленій хлюпанні» [2].

Вода у казці виконує роль очищення душі й світу від несправедливості та зла. Спочатку у вигляді сліз князя, які стали для нього «...наче літній дощ після довгої посухи» [2], а потім у вигляді зливи, яка забрала душу князя із світу самотності, холоду і темряви, на які він сам себе прирік: «А як та ніч проминула, дощ ущух і затихло все, а вгорі світанок розцвів і заблищав на воді самоцвітами, небо очистилося й осіннє сонце – бліде й змарніле – вистрілило проміння понад світом. Але князь його уже не бачив» [2].

Таке закінчення казки, попри загальний трагічний тон, свідчить про те, що автор все-таки дає надію цьому світу на світле майбутнє, за умови усвідомлення того, що насправді в цьому житті є вартісним та по-справжньому цінним.

Антитетичною до міфологеми води є у творі міфологема вогню, яка зустрічається в іпостасях спеки, палючого сонця, багаття. Так само як і вода, вогонь має подвійну семантику: це сила, яка може і захистити, і знищити. Вогнище перед печерою дракона мало не стало причиною його смерті – прояв руйнівної сили вогню. А власною здатністю дихати вогнем Грицько не скористався у бою, боячись комусь нашкодити, тому позбавив себе захисту. Цікаво, що образ дракона поєднує у собі всі чотири основні стихії: є повелителем води, але вміє керувати і вогнем, живе на землі, але може літати і в небі. Цим останнім своїм умінням дракон Грицько також не скористався. Він не зміг піднятися над світом людей, закрити свою душу від нього, тому загинув, принісши себе йому в жертву.

До галереї міфологічних образів казки можна віднести ще одного персонажа – відьму, яку зустрів лицар Лавріну в темному лісі. Тут Юрій Винничук поєднує міфологічне і традиційно казкове зображення лихої старої жінки, яка робить шкоду людям, особливо, якщо вони не згодні виконувати її вимоги: «Раптом на купі каміння при дорозі уздріли якусь стару бабу. Довгий кривий ніс нависав над губами, темне обличчя, з якого стирчали дрібні куштики сивого волосся, було потворне і схоже на голову крука» [2]. Після відмови лицаря принести їй язик дракона вона насилає на нього та його супутників блуд.

Відьма на шляху лицаря Лавріна стала для нього випробуванням на гідність і честь, яке він достойно пройшов, не спокусившись на допомогу чарівних сил, адже звук усього досягати самотійно. Цей герой вирізняється на фоні решти приїжджих лицарів та самих люботинців, які давно забули про честь і гідність.

Висновки. Отже, основними міфологемами повісті-казки Ю. Винничука «Місце для дракона» є міфологеми води, вогню, метелика, мух та дракона, який зображений автором за зразком семантичної моделі цього образу, що вкорінена в нашу національну міфологічну традицію, тобто транслює первісні уявлення українців про дракона як могутню добру істоту, наділену чистим розумом. Автор відкидає нав'язані впливом християнської релігії таврування цього міфологічного персонажа, творчо переосмислює, пропускає крізь призму особистісного світобачення, тому образ дракона набуває нових індивідуально-авторських інтерпретацій.

Поєднання національної та загальносвітової міфологічної образності, казковості, використання універсальних та етнічних міфологем, глибоких образів-символів, є істотним

ключем до декодування текстів та важливим змістовим компонентом індивідуальної неоміфологічної художньої парадигми творчості автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блаватська О. Дерево, змії и культ крокодила. Таємна Доктрина. Т. 1. С. 403–411. https://chtyvo.org.ua/authors/Blavatska_Olena_Petrivna/Taiemna_doktryna/ (дата звернення 25.04.2022)
2. Винничук Ю. Місце для дракона URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=10482> (дата звернення 09.12.2021)
3. Graves Robert Larousse Encyclopedia of Mythology URL: <https://www.scribd.com/doc/2176365/New-Larousse-Encyclopedia-of-Mythology> (дата звернення 09.02.2022)
4. Дракон. *Новий акрополь*. URL: <https://www.newacropolis.org.ua/articles/dragon> (дата звернення: 21.07.2021).
5. Дрімота – дух сновидінь. *Слов'янська міфологія*. URL: <https://supermif.com/slovjane/drimota.html> (дата звернення: 21.03.2022).
6. Етнічна релігія та міфологія українців. *Духовна культура українців*. URL: http://evolv.ho.ua/Ukraine_History_and_Culture/Ukraine_Kultura/Lozko/2.1%20duhovna_kultura_ukrayintsiv.html (дата звернення: 10.09.2021).
7. Сманик М. Образ русалки у віруваннях українського народу. URL: <https://refdb.ru/look/1322137-p2.html> (дата звернення 12.01.2022).
8. Таран Я. В. Образ дракона в міфологічному просторі слов'ян *Магістеріум*. 2007. Вип. 26. С. 66–73. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9bb268f4-c3ce-40fb-aa4d-a0d95ec8a790/content> (дата звернення 03.04.2022).